

**Att stödja äldre personer med nedsatt
beslutsförmåga att uttrycka sin vilja
– Introduktion och diskussion**

Inledning

Detta material innehåller tre delar:

Del 1. En introduktion till metodstödet för handläggare och utförare

Del 2a. Ett underlag för diskussion för handläggare

Del 2b. Ett underlag för diskussion för utförare

Genomgången av materialet kan med fördel delas upp. Det första mötestillfället ägnas åt introduktionen och några inledande diskussionsfrågor (Del 1). Därefter ges deltagarna möjlighet att ta del av och bekanta sig med metodstödet på kunskapsguiden.se. Vid det andra mötet diskuterar deltagarna utifrån de olika frågeställningarna.

Diskussionsfrågorna i del 2a är avsedda för handläggare och i del 2b för utförare.

Materialet är tänkt att användas av en grupp handläggare eller utförare.

Om du arbetar i en liten kommun där ni är få handläggare kan du överväga att gå igenom materialet tillsammans med handläggare i en eller flera grannkommuner. Möjligt är naturligtvis också att involvera din chef och/eller utförare i diskussionen.

Att stödja äldre personer med nedsatt beslutsförmåga att uttrycka sin vilja

Del 1. Introduktion

Alla har rätt att kommunicera

- Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Äldreomsorgen ska också värna och respektera självbestämmande och delaktighet.

5 kap. 4§ socialtjänstlagen (2001:453), SoL

- Kommunikationen med den äldre personen bör anpassas till hans eller hennes förutsättningar och önskemål.

Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänstens omsorg om äldre, SOSFS 2012:3

- Personer med funktionsnedsättning har rätt att utöva rättigheter och skyldigheter på lika villkor som alla andra. De ska därför erbjudas stöd de kan behöva för att utöva sin rättskapacitet.

Artikel 12, Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Den enskildes vilja vägleder

- Det handlar om att stödja och säkra bästa tillgängliga vilja.
- Den enskildes vilja ska vara vägledande för det stöd och den omsorg som ges.*

*Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Bästa tillgängliga vilja

Bästa tillgängliga vilja innebär att:

- Vilja är en process. Viljan växer fram och kan ändras över tid
- Vissa äldre personer behöver mer stöd för att uttrycka sin vilja. Därför behöver äldreomsorgen ge dessa personer stöd.
- När en person uttryckt sin vilja behöver personalen ställa sig frågorna: Är detta Bästa tillgängliga vilja eller kan vi göra mer? I så fall vad?
- Viljan kan vara olika stark och ändras. Hur kan vi stärka en svag vilja? Hur kan vi uppmärksamma om viljan ändras?

Stödja och säkra Bästa tillgängliga vilja

Målet är att stödja Bästa tillgängliga vilja, dvs. skapa bra förutsättningar för personen att:

- få och förstå relevant information om insatsen
- kommunicera optimalt
- värdera och ta ställning till insatsen

Om viljan är svag behöver den säkras genom att personalen:

- erbjuder nya kunskaper och erfarenheter som kan ha betydelse för viljan
- är lyhörd, observant och följer upp hur personen upplever insatsen

Hur gör man?

- Det finns sällan generella och enkla lösningar
 - utforma stödet individuellt
- Viktiga utgångspunkter
 - utgå från att alla med rätt stöd kan kommunicera, förstå en insats och ta ställning till den
- Ta om möjligt hjälp av personer som kan mer och är vana att kommunicera med personen
- Våga prova
 - om kommunikationen inte alls fungerar kan nya kommunikationssätt knappast försämra situationen

Metodstödet finns på kunskapsguiden.se

Temat heter Stödja äldre personers vilja, och består av följande.

- Förklarar varför den äldres personens vilja är så viktig?
- Beskriver olika former av stöd
- Ger information om samtycke och ställföreträdare
- Guide till temat
- PPT-presentation:
 - (1) Introduktion och inledande diskussion
 - (2a, 2b) fördjupad diskussion för handläggare och utförare

Diskussionsfrågor – introduktion

1. Varför är det viktigt att den äldre personen som erbjuds insatser kan uttrycka sin vilja?

– Utgå dels från lagstiftningen, men se det också från den äldre personens perspektiv.

Diskussionsfrågor – introduktion

2. Finns det äldre personer som ni möter i er verksamhet som har svårigheter att uttrycka sin vilja?

- Ge exempel på varför de har svårigheter att uttrycka sin vilja.
- Diskutera hur ni kan stödja dem att uttrycka sin vilja.

Tänk gärna utifrån perspektiven att förstå information, kommunicera och värdera en insats.

Diskussionsfrågor – introduktion

3. Bästa tillgängliga vilja innebär att utgå från den vilja den äldre uttrycker även om den upplevs som svag.

- Varför är det bättre att ta fasta på den äldres svaga vilja än att låta någon annan ge uttryck för hens vilja?
- Vilka risker kan en svag vilja föra med sig?
- Hur kan ni undvika och förebygga dessa risker?

Uppgift till nästa möte

Bekanta dig med temat
”Stödja äldre personers vilja”
på www.kunskapsguiden.se*

*Använd gärna Guiden till metodstödet
– att stödja personer med nedsatt
beslutsförmåga att uttrycka sin vilja,
för att få en överblick.

The screenshot shows the homepage of Kunskapsguiden.se. The header includes the site name and a search bar. A navigation menu contains categories like 'Evidensbaserad praktik', 'Psykisk ohälsa', 'Äldre', 'Missbruk och beroende', 'Barn och unga', and 'Webbutbildningar'. Below the menu, there are tabs for 'Temat', 'Kunskapsstöd', 'Kurser & utbildningar', and 'Aktuellt'. The main content area features a large orange banner with the title 'Att stödja äldre personers vilja' and a brief description. Below the banner are several filter buttons: 'Personens vilja är viktig', 'Mot bästa tillgängliga vilja', 'Konkret stöd', 'Stöd i myndighetsutövning', 'Stöd i utförandet', 'Vilja och välfärdsteknik', 'Regler om samtycke', and 'Regler om ställföreträdare'. At the bottom, there are three sections: 'Guide till det webbaserade stödet', 'Material för introduktion och diskussion', and a 'utkast' stamp.

Att stödja äldre personer med nedsatt beslutsförmåga att uttrycka sin vilja

Del 2a. Diskussionsfrågor
för handläggare

Diskussionsfrågor – handläggare

- 1. Har ni behov av att ha informerande material om exempelvis myndighetsutövning, insatser, olika livsområden etc. tillgängligt i olika former (bilder, lättläst, text etc.)?**

Diskutera i så fall:

- Vad behöver ni informationsmaterial om, och i vilka former ska det finnas tillgängligt?
- Hur kan ni gå vidare med detta?

Diskussionsfrågor – handläggare

2. Det kan finnas andra i den äldre personens närhet som har kunskap om, och är vana vid, att kommunicera med personen. Hur kan ni bli bättre på att hitta och ta hjälp av dessa personer?

– Vad är viktigt att beakta när andra bjuds in för att stödja den äldre att uttrycka sin vilja?

Diskussionsfrågor – handläggare

- 3. Som handläggare kan ni behöva samarbeta med utförarna för att den äldres vilja ska kunna fångas, utvecklas och säkras. Diskutera hur.**

Tänkt gärna utifrån att:

- fånga (dvs. uppmärksamma) den äldres vilja
- utveckla (dvs. stödja den äldre att utforska och få perspektiv på) sin vilja
- säkra den äldre vilja (dvs. ge den äldre goda möjligheter att visa om viljan ändras)

Diskussionsfrågor – handläggare

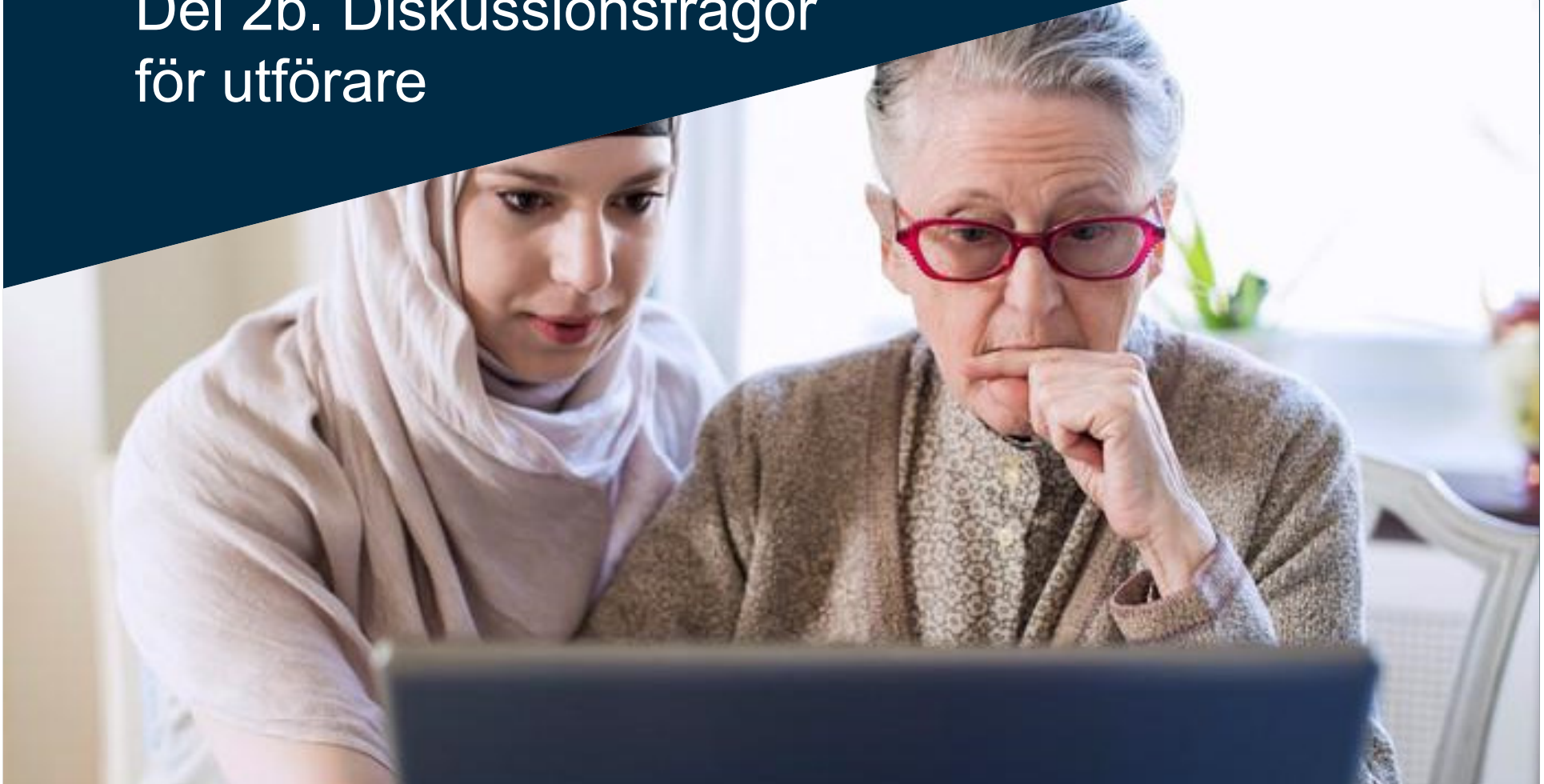
- 4. I den genomförandeplan som utföraren upprättar planeras hur och när en insats ska genomföras.**
- Kan, när och hur en insats genomförs, inverka på den äldres vilja om insatsen?
 - Vad får det för konsekvenser för den äldre personen och därmed för er som handläggare och ert samarbete med utförarna?

Diskussionsfrågor – handläggare

- 5. Bland era kollegor som arbetar inom LSS-området och med boendestöd kan det finnas kunskap och erfarenheter av att stödja personer med kognitiva funktionsnedsättningar att uttrycka sin vilja.**
 - Hur kan ni få del av deras kunskaper och erfarenheter?

Att stödja äldre personer med nedsatt beslutsförmåga att uttrycka sin vilja

Del 2b. Diskussionsfrågor
för utförare

Diskussionsfrågor – utförare

1. När genomförandeplanen upprättas finns det stora möjligheter att stödja den äldre personens vilja kring en viss insats.

- Hur kan planeringen av, *hur och när* en insats ska genomföras, inverka på den enskildes vilja?
- Har ni exempel på hur någons vilja har stärkts när hen har fått stort inflytande över hur och när en viss insats genomförts?

Diskussionsfrågor – utförare

- 2. Hur kan ni arbeta för att stödja att personens behov inom nedanstående livsområden blir tillgodosedda?**
- kommunikation
 - lärande och att tillämpa kunskap
(t.ex. se, lyssna, läsa, lösa problem, fatta beslut)
 - allmänna uppgifter och krav
(t.ex. att genomföra dagliga rutiner och att hantera stress)

Diskussionsfrågor – utförare

- 3. Vad tror ni att delaktighet och möjlighet att kunna välja i vardagens alla olika situationer har för inverkan på den äldres lust att uttrycka sin vilja när det gäller större beslut?**
 - Hur kan ni arbeta för att stödja och övertyga de äldre om att deras vilja är viktig och kommer att respekteras?

Diskussionsfrågor – utförare

- 4. Hur kan ert samarbete med handläggarna utvecklas för att bättre tillgodose den äldre personens stöd att uttrycka sin vilja?**

Utgå exempelvis från momenten:

- uppföljning
- upprättande av genomförandeplan

Diskussionsfrågor – utförare

5. Ett sätt att stödja en person att uttrycka sin vilja är att låta personen få prova en insats. Diskutera.

- Skulle det vara möjligt att låta personer pröva insatser i er verksamhet?
Diskutera och ge exempel.

Diskussionsfrågor – utförare

- 6. Bland era kollegor som arbetar inom LSS-området och med boendestöd kan det finnas kunskap och erfarenheter av att stödja personer med kognitiva funktionsnedsättningar att uttrycka sin vilja.**
 - Hur kan ni få del av deras kunskaper och erfarenheter?

**Mer information finns på:
www.kunskapsguiden.se**